

Nr 4.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 43 § förordningen den 22 juni 1934 (nr 320) angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom.

I en till riksdagen den 28 februari 1947 avlåten, till särskilda utskottet hänvisad proposition, nr 79, har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till förordning om ändrad lydelse av 43 § förordningen den 22 juni 1934 (nr 320) angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom.

Förslaget är av följande lydelse:

Förslag

till

Förordning

om ändrad lydelse av 43 § förordningen den 22 juni 1934 (nr 320) angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom.

Härigenom förordnas, att 43 § förordningen den 22 juni 1934 angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom skall erhålla följande ändrade lydelse.

43 §.

Besiktning, som i 27 § sägs, skall hållas av jägmästaren. Vid sådan besiktning må föreläggande i enlighet med andra stycket av nämnda paragraf icke meddelas i annan mån än såvitt angår dels vidtagande av åtgärder, som äro erforderliga för att arrendatorn skall anses hava fullgjort sin skyldighet att väl hävda den arrenderade jorden, och dels avhjälpande av sådana brister å kronan tillhöriga nödiga byggnader, som föranleda blott mindre reparationer.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då förordningen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling. Förordningen skall dock icke verka rubbning i de bestämmelser, vilka vid dess ikraftträdande äga tillämpning beträffande därförinnan tillkomna arrendeförhållanden.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas i det följande, hänvisa till propositionen.

Genom proposition, nr 78, till årets riksdag har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga bland annat ett vid propositionen fogat förslag till lag om uppsikt å jordbruk. Enligt detta förslag, vilket bygger på ett av 1944 års vanhävdsutredning avgivet betänkande (SOU 1946: 64), bör den uppsiktslagstiftning, vilken vid utgången av giltighetstiden för 1942 års provisoriska vanhävdslag bör träda i stället för sistnämnda lag ävensom lagen den 27 juni 1927 angående uppsikt å vissa jordbruk, liksom fallet är med 1942 års lag avse alla jordbruk över en viss låg arealgräns, dock med undantag för kronan tillhöriga brukningsdelar.

I några av de yttranden, som avgivits över vanhävdsutredningens betänkande, har på sätt framgår av propositionen nr 78 framhållits önskvärdheten av att även kronan tillhörig jordbruksegendom skulle bli underkastad bestämmelserna i den föreslagna nya uppsiktslagen eller att i vart fall beträffande sistnämnda egendom skulle uppställas samma krav i fråga om hävden som det allmänna ansåge sig böra resa i fråga om övrig jordbruksegendom.

På uppdrag av chefen för jordbruksdepartementet har ordföranden i vanhävdsutredningen f. d. häradshövdingen N. Wihlborg utarbetat en promemoria angående frågan, huruvida några bestämmelser beträffande förvaltningen av kronans jordbruksegendom utöver dem som redan funnes vore erforderliga till förekommande eller avhjälpande av vanhävd å dylik egendom.

Promemorian utmynnar i förslag att *dels* de organ, som skola handhava tillsynen över efterlevnaden av den allmänna uppsiktslagstiftningen, skola åläggas att göra anmälan till domänstyrelsen därest de få kännedom om vanhävd å brukningsdel, varå förordningen den 22 juni 1934 angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom — i det följande kallad arrendeförordningen — är tillämplig, *dels* ändring skall vidtagas i förordningen i syfte att i vissa fall giva domänstyrelsen ökade möjligheter att ingripa mot arrendator, som vanhävdadt jorden å dylik brukningsdel.

Över promemorian har domänstyrelsen avgivit yttrande.

Beträffande nu *gällande bestämmelser* torde böra nämnas följande.

Arrendeförordningen är tillämplig å all kronan tillhörig jordbruksegendom under domänstyrelsens förvaltning ävensom å de kronan tillhöriga fisken samt tomt- och andra jordlägenheter, som förvaltas av domänstyrelsen. I förordningen avsedd fast egendom skall, såvida den icke på grund av särskilda stadganden eller beslut skall disponeras på annat sätt, upplåtas på arrende i enlighet med bestämmelserna i förordningen. Därest ej annat följer av dessa bestämmelser, skall i avseende å arrendeupplåtelsen gälla vad i allmän lag finnes stadgat till reglerande av jordägares och arrendators rättigheter och skyldigheter.

Beträffande vissa av de brukningsdelar, varå förordningen är tillämplig, gälla i några avseenden speciella bestämmelser. Detta är fallet med sådana

å kronoparker eller andra kronoskogar belägna, av domänstyrelsen förvalta- de jordbruksegendomar, som prövas erforderliga för skötseln av skogarna (skogsjordbruk).

I fråga om tillsynen över utarrenderad egendom gäller enligt 27 § första stycket arrendeförordningen, att till utrönande huru egendomen skötes och arrendevillkoren av arrendatorn fullgöras, skall egendomen besiktigas vart femte år eller, där så prövas nödigt, oftare. Besiktningen verkställas i fråga om skogsjordbruk av vederbörande jägmästare och i fråga om annan brukningsdel av domänintendenten.

Beträffande bestämmelserna om nybyggnads-, underhålls- och hävdskyldighet föreligga vissa skiljaktigheter mellan skogsjordbruk och övriga brukningsdelar. Enligt de allmänna bestämmelserna åligger det kronan att tillhandahålla arrendatorn för jordbruket nödiga byggnader. Arrendatorn skall i arrendekontraktet tillförbindas att städse i fullgott stånd underhålla vid egendomen befintliga byggnader och dess övriga tillhörigheter ävensom att enligt de närmare föreskrifter, som genom arrendekontraktet må vara meddelade, väl hävda och i god växtkraft hålla egendomens åker och äng. Vad sålunda sagts gäller utan inskränkning för andra fastigheter än skogsjordbruken. I fråga om skogsjordbruken är kronan helt naturligt också nybyggnadsskyldig men är underhållsskyldigheten beträffande kronan tillhöriga byggnader reglerad på samma sätt som vid arrenden, vilka omfattas av den sociala arrendelagstiftningen. Det åligger sålunda kronan såsom jordägare att å byggnaderna verkställa de för deras bibehållande i brukbart skick erforderliga reparationer, som ej äro allenast av mindre omfattning och som icke föranletts av arrendatorns vållande. Den arrendatorn av skogsjordbruk åliggande hävde- och underhållsskyldigheten är bestämd på det sätt, att arrendatorn skall i arrendekontraktet tillförbindas att väl hävda den arrenderade jorden, att avhjälpa sådana brister å kronan tillhöriga nödiga byggnader, som föranleda blott mindre reparationer, samt att vårda och underhålla skogsjordbrukets övriga tillhörigheter, så att icke något under arrendetiden försämras. Därjämte stadgas att om arrendatorn av skogsjordbruk eftersätter vad sålunda åligger honom, han är pliktig ersätta kronan, när egendomen avträdes, under det att, därest arrendatorn då finnes hava på egen bekostnad avhjälpt brist som befanns vid tillträdet, han är berättigad att därför njuta gottgörelse av kronan.

Vad härefter angår de möjligheter, som enligt arrendeförordningen finnas för domänstyrelsen att ingripa mot en arrendator, som försummar sin hävde- och underhållsskyldighet, gäller beträffande andra brukningsdelar än skogsjordbruk enligt 27 § andra stycket nämnda förordning att, därest vid sådan besiktning, som nyss nämnts, brist konstateras, som bör avhjälpas av arrendatorn, skall denne föreläggas att hava utfört arbetet inom viss tid. Dylikt föreläggande kan avse ej blott avhjälpan av brister i fråga om underhållet av arrendeegendomens byggnader och övriga tillhörigheter utan även vidtagande av åtgärder till fullgörande av den arrendatorn åliggande skyldigheten att väl hävda och i god växtkraft hålla egendomens åker och äng.

Underlåter arrendatorn att ställa sig föreläggandet till efterrättelse, äger domänstyrelsen, enligt 27 § tredje stycket arrendeförordningen, där den så anser nödigt, ombesörja bristens avhjälpande med skyldighet för arrendatorn att ersätta kronan kostnaden för arbetets utförande.

Även vid skogsjordbruken kan, om brist konstateras vid sådan besiktning som förut nämnts, arrendatorn föreläggas att avhjälpa bristen, varjämte domänstyrelsen, om föreläggandet ej fullgöres, äger på arrendatorns bekostnad ombesörja bristens avhjälpande. Föreläggande må emellertid enligt 43 § arrendeförordningen beträffande skogsjordbruken icke meddelas i annan mån än beträffande avhjälpande av sådana brister å kronan tillhöriga nödiga byggnader, som föranleda blott mindre reparationer.

I detta sammanhang kan anmärkas, att bestämmelserna om förverkande av arrenderätt i lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom äro tillämpliga jämväl å här avsedd jordbruksegendom. Enligt dessa bestämmelser är sålunda arrenderätten förverkad och kronan förty berättigad att uppsäga avtalet bland annat om arrendatorn gör sig skyldig till vanvård av fastigheten. Uppsäges avtalet, är kronan berättigad till skadestånd.

Beträffande den närmare utformningen av *utredningsmannens förslag* och motiveringen för detta får utskottet hänvisa till redogörelse å s. 6—9 i propositionen.

Domänstyrelsen har i sitt yttrande tillstyrkt utredningsmannens förslag.

Departementschefen har i ärendet anfört följande:

»Bedömningen av vilka förfaranden beträffande en brukningsdels jord och byggnader, som böra betraktas såsom vanhävd, bör själfvallet vara densamma beträffande all odlad jord, oavsett vem densamma tillhör. Vikten av att vanhävd förebygges eller, där sådan ändock uppkommit, avhjälpes med tjänliga medel, är även ej mindre beträffande kronans fastigheter än i fråga om brukningsdelar i enskild ägo. Visserligen torde vanhävd å kronan tillhöriga brukningsdelar hittills ej ha förekommit annat än i undantagsfall, och det torde ej heller föreligga någon egentlig anledning befara, att en försämring härvidlag skall inträda i fortsättningen. Det oaktat torde det emellertid vara lämpligt, att i samband med utformningen av den allmänna vanhävdslagstiftningen även överväges, vilka ytterligare åtgärder som kunna vidtagas för att trygga en god hävd av kronan tillhörig jordbruksegendom.

Vad utredningsmannen anfört angående nu gällande bestämmelser på området giver vid handen, att dessa i stort sett få anses tillfredsställande. Genom föreskrifterna om regelbundna besiktningar lär det sålunda få anses sörjt för att eventuell vanhävd ej någon längre tid skall kunna undgå upptäckt. Likaså utgör befogenheten för domänstyrelsen att meddela föreläggande för arrendator, som underlåtit att vidtaga på honom ankommande åtgärder för avhjälpande av brister å fastigheten, ett värdefullt medel för att få till stånd rättelse, då vanhävd föreligger.

Trots det nu anförda torde det emellertid vara välbetänkt att, såsom utredningsmannen föreslagit, åt de organ, som skola öva tillsyn över efterlevnaden av vanhävdslagstiftningen, även uppdrages att göra anmälan till domänstyrelsen, därest de erhålla kännedom om fall av vanhävd å kronoegendom. Därest, i enlighet med vad jag förordat i den tidigare omförmälda remissen till lagrådet av förslag till ny lagstiftning om uppsikt å jordbruk, denna tillsyn uppdrages åt de organ, som avses skola inrättas för handhavande av den statliga verksamheten för yttre och inre rationalisering av jordbruket — lantbruksnämnderna — bör ifrågavarande anmälningskyldighet alltså åvila dessa lantbruksnämnder. Då vanhävd föreligger, är det givetvis angeläget, att ingripande skall ske snarast möjligt. En dylik anmälningskyldighet kan, med hänsyn till den intima kontakt med och kännedom om förhållandena å de olika jordbruken, som lantbruksnämnderna och deras befattningshavare kunna väntas få, komma att utgöra ett värdefullt komplement till den kontroll, som utövas genom de i arrendeförordningen föreskrivna besiktningarna. Jag har därför, därest nyssnämnda organisationsförslag vinner riksdagens bifall, för avsikt att i sinom tid i instruktionen för lantbruksnämnderna intaga föreskrift om dylik anmälningskyldighet. Denna skyldighet bör för övrigt avse ej blott brukningsdelar, varå nu ifrågavarande förordning äger tillämpning, utan även annan kronan tillhörig jordbruksegendom.

Jämväl den av utredningsmannen föreslagna ändringen av 43 § arrendeförordningen synes välmotiverad. Med hänsyn till att arrendator av ett skogsjordbruk har att svara för att jorden å brukningsdelen väl hävdas synes det lämpligt att föreläggande för denne — liksom fallet är då föreläggande riktas mot arrendator av annan i förordningen avsedd brukningsdel — skall kunna gälla även sådana åtgärder, som erfordras för att avhjälpa brister i hävden av jorden. Jag biträder därför utredningsmannens förslag om ändring av ifrågavarande paragraf. Den nya bestämmelsen torde böra träda i kraft omedelbart efter utfärdandet. Densamma bör emellertid icke rubba de bestämmelser, vilka vid dess ikraftträdande äga tillämplighet beträffande därförinnan tillkomna arrendeförhållanden.»

Utskottet har vid sin granskning av det genom propositionen framlagda författningsförslaget icke funnit anledning till erinran mot detsamma och hemställer alltså,

Utskottet.

att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition.

Stockholm den 10 juni 1947.

På särskilda utskottets vägnar:

ABEL ANDERSSON.

Närvarande: Se under utlåtandet nr 3.